

Evropa izvan fokusa: medijsko izvještavanje o EU integracijama u online medijima u Bosni i Hercegovini¹

Lejla Turčilo²

Univerzitet u Sarajevu, Fakultet političkih nauka, Bosna i Hercegovina

Belma Buljubašić³

Univerzitet u Sarajevu, Fakultet političkih nauka, Bosna i Hercegovina

doi: 10.5937/comman11-11972

Sažetak: U članku se analizira način na koji mediji u Bosni i Hercegovini izvještavaju o EU integracijama kao jednom od ključnih procesa u BiH. Nalazi dobijeni istraživanjem koje je sprovedeno u periodu 3.–19.6.2016. godine pored se sa rezultatima prethodnih istraživanja (januar 2016, oktobar 2012). Država dosta sporo napreduje u procesu integracija, a mediji, posljedično, ne pokazuju veliki interes za izvještavanje o procesu, prateći ga uglavnom površno, birokratskim jezikom i bez dubljih analiza. To građanima ne omogućava razumijevanje cjeline procesa EU integracija, niti povećava interes za njega. Na osnovu istraživanja, autori zaključuju da javni interes i orijentacijska uloga medija nisu ključni u izvještavanju medija o Evropskoj uniji u Bosni i Hercegovini.

Ključne riječi: mediji, Evropska Unija, EU integracija, online, Bosna i Hercegovina

¹ Članak je nastao kao rezultat istraživanja urađenog u saradnji Odseka za medijske studije Filozofskog fakulteta Univerziteta u Novom Sadu i nezavisnih istraživača sa Odsjeka za žurnalistiku/komunikologiju Fakulteta političkih nauka Univerziteta u Sarajevu (podržano od Regional Research Promotion Programa).

² Kontakt sa autorkom: lturcilo@gmail.com.

³ Kontakt sa autorkom: buljubasic.belma@gmail.com.

1. Uvod: Mediji u Bosni i Hercegovini – javni interes u drugom planu

Medijska scena u Bosni i Hercegovini izuzetno je komplicirana i reflektira ostale podsisteme društva. Podijeljenost društva manifestuje se i kroz podijeljenost medija i javne sfere, kao i kroz načine na koje mediji izvještavaju o određenim temama (tamo gdje postoji različitost u stavovima ili pristupima istom fenomenu, evidentna je i različitost u pristupu medija takvim temama). Upravo iz tog razloga brojni autori (usp. Vočkić Avdagić, 2002; Marko, 2012; Hodžić, 2016) slažu se u ocjeni da, iako u Bosni i Hercegovini postoji izuzetno veliki broj medija (prema podacima Vijeća za štampu i Regulatorne agencije za komunikacije, to je: 9 dnevnih novina, 116 magazina, 8 news agencija, 44 TV stanice i 145 radio stanica), oni ne ispunjavaju svoju primarnu društvenu ulogu, odnosno ne zasnivaju svoje izvještavanje na općem, javnom interesu, nego na partikularnim interesima vlasnika i sa njima povezanih političkih i/ili ekonomskih elita (Turčilo, 2011; Vočkić Avdagić, 2002). Mediji sve manje služe kao društvene institucije, a sve više kao sredstva manipulacije i osnaženja političke pozicije i moći pojedinaca i grupa, što rezultira i padom rejtinga Bosne i Hercegovine na listi slobode medija (prema podacima iz 2016. godine, Bosna i Hercegovina nalazi se na 68. mjestu World Press Freedom Ranking Liste Reportera bez granica – 2015. bila je na 66, a 2006. godine, dakle prije deset godina, na 19. mjestu: <https://rsf.org/en/ranking>).

Ključni problemi sa kojima se suočavaju medijska zajednica i javna scena u Bosni i Hercegovini jesu politički klijentelizam i sve izraženiji direktni i indirektni pritisci na medije, netransparentno medijsko tržište, nedovoljna educiranost i nizak nivo profesionalizma u medijima, te nizak nivo medijske pismenosti javnosti/građana. IREX Media Sustainability Index, naprimjer, za 2016 godinu (Tabela 1), navodi kako gotovo da nema nikakvih pozitivnih kretanja u medijskoj sferi, te kako su mediji pod snažnim političkim uticajem, normativna regulativa slabo primijenjena, a izvještavanje neobjektivno. U konačnici, bosanskohercegovački medijski sistem označen je kao „neodrživ mix sistem“.

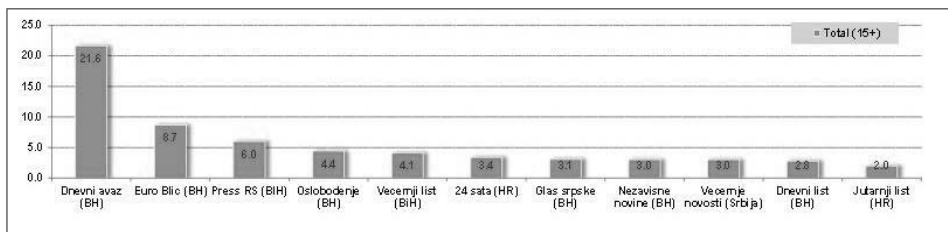
Ono što je, međutim, važno istaći, kad je riječ o medijskoj sceni u Bosni i Hercegovini, jeste činjenica da, bez obzira na neke specifičnosti uvjetovane specifičnim društvenim i političkim sistemom koji utiču i na medijski podsistem, neki opći trendovi i kretanja u medijskoj sferi, primjećuju se i postoje i u Bosni i Hercegovini. Odnosi se to, prije svega, na rapidno smanjivanje tiraža novina, odnosno ograničen razvoj i cirkulaciju štampanih medija, prije svega magazina

koji su svoje sadržaje zasnivali na istraživačkom novinarstvu, te na rastuću ulogu web portala i sve veću orijentiranost publike upravo na online medije kao primarni izvor informacija. Tržište štampanih medija u stalnom je opadanju, premda neke novine još uvijek bilježe relativno dobru čitanost (Dnevni avaz naprimjer) (Grafikon 2).

Indikator	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Sloboda govora	2.96	2.54	2.45	2.38	2.36	2.56	2.46
Profesionalno novinarstvo	2.12	1.87	1.68	1.60	1.83	1.77	1.67
Pluralizam medijskih izvora	2.77	2.59	2.16	2.20	2.26	2.23	2.20
Biznis menadžment	2.43	1.84	1.61	1.60	1.64	1.58	1.39
Institucije koje podržavaju medije	2.71	2.27	1.95	2.35	2.12	2.02	2.15
Ukupna ocjena	2.60	2.22	1.97	2.03	2.04	2.03	1.97

Tabela 1: Media Sustainability Index BiH, IREX
(prema USAID Bosnia and Herzegovina, 2016)

Grafikon 1: Čitanost dnevnih novina i magazina u mjesecu novembru 2015.
(Prema: Mareko Index Bosnia, 2016)

Istraživanje Mareko Index Bosnia (2016b) pokazuje da su najčitaniji magazini u Bosni i Hercegovini, oni koji se bave *light* temama, poput ženskih časopisa i tabloida (Azra, Express, Gracija, Blic Žena, Blic Plus i Skandal). Dnevne novine bilježe stalni pad tiraža i smanjen interes javnosti, a neki istraživački magazini (poput Slobodne Bosne) u potpunosti su ugasili svoje štampano izdanje i prešli isključivo u online prostor, kao web portali.

Prelazak medija iz štampane u online produkciju sadržaja uzrokuje još jednu promjenu, a ona se odnosi na činjenicu da se kvalitet medijskih sadržaja sve više počinja mjeriti brzinom njihova prijenosa te, više nego ikada, brojem onih

koji ih prate i prenose dalje, posredstvom, recimo, društvenih mreža. To rezultira smanjenjem ozbiljnih, na istraživanju zasnovanih, vjerodostojnih i društveno odgovornih (jednom riječju kvalitetnih) sadržaja i preovlađujućim površnim, brzo prenesenim, često copy-paste kreiranim sadržajima. Dodaju li se tome i tradicija zagovaračkog izvještavanja, koja je dosta prisutna u Bosni i Hercegovini, posebno u vrijeme izbornih kampanja i o osjetljivim pitanjima, te brojni primjeri instrumentalizacije privatnih medija, ali i političkih pritisaka na javne servise, jasno je da su javni interes i profesionalno novinarsko izvještavanje ugroženi u Bosni i Hercegovini. U toku izborne kampanje 2014, na primjer, kako je zabilježeno u istraživanju Media Plan Instituta, „novine su pružile veliki broj mišljenja, često iskazujući pristrasnost, na štetu ili u korist pojedinih političkih opcija. Pojavljivanje kandidata u pojedinim člancima nije bilo zasnovano na kriteriju interesa javnosti, već na osnovu nekih drugih faktora“ (Udovičić et al., 2015). Situacija nije mnogo drugačija ni u periodima mimo izborne kampanje.

Kad je riječ o web portalima, treba naglasiti da oni bilježe stalni rast, odnosno njihov se ranking sve više povećava, a mnogi od njih bilježe i značajne prihode od oglašivača, te postaju sve značajniji „igrači“ koji preuzimaju dio medijskog kolača. Također, postoje i primjeri web portala snažno podržanih od strane različitih međunarodnih organizacija, projekata i grantova (poput USAID/SIM Internews projekta Vlade SAD⁴), sa ciljem da doprinesu podizanju kvaliteta medijske scene i razvoja novinarske profesije u Bosni i Hercegovini, te da se bave specijaliziranim izvještavanjem o marginalizovanim grupama, senzitivnim temama itd.⁵ U Bosni i Hercegovini, osim „domaćih“ portala značajnu čitanost bilježe i portali iz regiona, među kojima su Index.hr, Jutarnji.hr (Hrvatska), te Blic.rs, Kurir.rs i Telegraf.rs (Srbija) (Tabela 2.).

Top 10 news portala u BiH (onih koji su bazirani u BiH i van BiH)		
Br.	Web site – naziv	Generalni ranking
1	Klix.ba	6
2	Index.hr	12
3	Aljazeera.net	13
4	Avaz.ba	14
5	Blic.rs	15

⁴ Više o projektu na: http://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PA00M3BV.pdf 2.10.2016.

⁵ Neki od tih portala su naprimjer: <http://www.manjine.ba> ili <http://www.diskriminacija.ba>

6	Nezavisne.com	21
7	Kurir.rs	22
8	Jutarnji.hr	27
9	Telegraf.rs	32
10	Eksluziva.ba	37

*Tabela 2: Najbolje rangirani portali na Alexa.com maj 2016
(izvor: Alexa, 2016)*

Bosanskohercegovački news portali rangirani među top 15 izrazito su raznovrsni po svom sadržaju i profilu: od „klasičnih“ news portala, preko portala tradicionalnih medija (TV stanica naprimjer), zatim lokalnih portala koji prate izrazito lokalne teme, portala koji plasiraju istraživačke priče i ozbiljne sadržaje, pa do portala koji se bave tabloidnim novinarstvom (Tabela 3).

Top 15 news portala u BiH		
Br.	Web site	Generalni ranking
1	Klix.ba	6
2	Avaz.ba	14
3	Nezavisne.com	21
4	Ekskluziva.ba	37
5	Radiosarajevo.ba	53
6	Bljesak.info	60
7	Krajina.ba	74
8	Novi.ba	77
9	Fokus.ba	84
10	Glassrpske.com	114
11	Oslobođenje.ba	115
12	Hayat.ba	120
13	Slobodna-bosna.ba	131
14	Prnjavorski.net	143
15	Tuzlanski.ba	147

*Tabela 3: Top 15 portala na Alexa.com maj 2016
(izvor: Alexa, 2016)*

Online mediji, dakle, jesu otvorili sasvim novi prostor za izvještavanje, ali i javnu diskusiju o značajnim temama, među koje spada i izvještavanje o EU integracijama. No, već i površna analiza sadržaja news portala čak bi i manje upućenom istraživaču pokazala kako taj novouspostavljeni javni prostor i njegovi tehničko-tehnološki kapaciteti i potencijali za sada nisu iskorišteni.

2. Izvještavanje bosanskohercegovačkih medija o EU – rezultati dosadašnjih istraživanja

U Bosni i Hercegovini nije rađeno mnogo istraživanja o načinima na koje mediji prate procese EU integracija. Direkcija za evropske integracije BiH ima press clipping kojeg naručuje od marketinških agencija, ali se taj press clipping zasniva isključivo na mjerenju broja pojavljivanja DEI u medijima i, očekivano, ne analizira dubinski sadržaj i pristup medija pitanju EU integracija.

I na evropskom nivou nešto je veći broj znanstvenih istraživanja koja se bave ovim fenomenom, a ona pokazuju uglavnom slične rezultate. Analiza medijskog izvještavanja u pet evropskih zemalja (Danska, Njemačka, Francuska, Velika Britanija i Holandija) iz 2004. o medijima i EU pokazala je da je u navedenim zemljama

„EU politika predstavljena tek marginalno u televizijskim vijestima. EU zvaničnici također nisu prisutni u vijestima. U slučajevima kada je EU bila prisutna u vijestima, ona je bila češće spominjana nego druge političke vijesti, i to u programima javnih emitera, u zemljama sa većim nivoom zadovoljstva javnosti demokratijom, te tokom EU samita ili drugih događaja vezanih za EU.“ (Jochen & de Vreese, 2004: 3)

Nadalje, kako primjećuju Gleissner i de Vreese (2005: 221), „vidljivost EU pitanja u medijima u zemljama Evropske unije je mala ili umjerena, o EU se izvještava dominantno iz nacionalne perspektive, sa umjereno negativnim tonom.“

Kad je riječ o Bosni i Hercegovini, prvo istraživanje diskursa bosanskohercegovačkih medija o evropskim temama i EU integracijama urađeno je 2012. godine, kao dio RRPP Projekta „Evropa ovdje i sada: analiza diskursa o evropeizaciji u medijima Zapadnog Balkana“) i ukazalo je na nekoliko značajnih trendova:

- Bosanskohercegovački mediji evropskim temama pristupaju prigodničarski (u slučaju protokolarnih posjeta EU zvaničnika ili nekim drugim

povodom), birokratskim jezikom prenoseći dominantne narative političara i državnih zvaničnika.

- Diskurs medija razlikuje se u Federaciji BiH i Republici Srpskoj.
- Online mediji mnogo manje izvještavaju o evropeizaciji i EU temama od tradicionalnih medija, a njihovi korisnici nisu previše zainteresirani za davanje komentara i razgovor o ovim temama. (Valić Nedeljković & Kleut, 2013.)

No, navedeni period bio je vrijeme kada su se dešavali značajni zastoji na evropskom putu Bosne i Hercegovine. Naime, kako je navedeno u Izvještaju o napretku iz 2013: Bosna i Hercegovina nije uspostavila mehanizam koordinacije, niti provela odluku u slučaju Sejdić–Finci, a primijećeni su i drugi značajni problemi kad je riječ o ekonomiji, ljudskim pravima itd., zbog čega je Bosni i Hercegovini smanjen i iznos sredstava dostupnih kroz IPA fodbne. Izostanak interesa medija bio je očekivan.

Nakon 15. februara 2016, odnosno nakon što je Bosna i Hercegovina predala aplikaciju za članstvo u Evropskoj uniji, očekivano je bilo da se poveća interes medija za izvještavanje o Evropskoj Uniji.

Istraživanje diskursa bosanskohercegovačkih medija u vezi sa evropskim temama i EU integracijama urađeno početkom 2016. godine (Turčilo & Buljubašić, 2016) pokazalo je, međutim, da nije došlo do značajnijih promjena u načinu izvještavanja bosanskohercegovački štampanih i online medija o procesima EU integracija, u odnosu na 2012. godinu. Istraživanje je ukazalo da:

„Bosanskohercegovački printani i *online* mediji, kada je riječ o izvještavanju o temama vezanim za Evropu i Evropsku uniju, ispunjavaju tek informativnu, ali ne i orijentacijsku i edukacijsku funkciju medija, čemu svjedoče dominantni žanrovi, ali i subjekti i objekti u vijestima (...) Izostaje konsultiranje eksperata, nevladinih organizacija i samih građana, kao i šira perspektiva EU koja bi izlazila iz okvira dnevopolitičkih događaja (teme vezane za kulturu, život u EU i sl.) (...) Teme o Evropskoj uniji nisu u centralnom fokusu printanih i *online* medija u Bosni i Hercegovini. Iako EU jeste u centralnom fokusu članaka koji se objavljuju o integracijskim procesima, takvih članaka još uvijek nema dovoljno, a ni njihov sadržaj u kvalitativnom smislu nije takav da bismo mogli reći kako oni građanima skreću pažnju na ključne fenomene i aspekte pridruživanja BiH Evropskoj uniji.“ (Turčilo & Buljubašić, 2016: 56)

3. Metodološki okvir istraživanja – uзорak i varijable

Istraživanje o načinu na koji bosanskohercegovački online mediji izvještavaju o procesima EU integracija urađeno 2016. godine u saradnji Odseka za medijske studije Filozofskog fakulteta Univerziteta u Novom Sadu i nezavisnih istraživača sa Odsjeka za žurnalistiku/komunikologiju Fakulteta političkih nauka Univerziteta u Sarajevu imalo je za cilj na neki način nastaviti istraživanje iz 2012. godine, te pokazati da li i na koji način online mediji čine bilo kakav napredak u smislu opsežnijeg, profesionalnijeg i na javnom interesu zasnovanijeg izvještavanja o EU integracijama. Razlog zbog kojeg su odabrani upravo online mediji ogleđa se u činjenici da su upravo oni, kako je već pokazano, zabilježili najveći rast i postali jedno od primarnih sredstava informisanja građana, te se činilo opravdanim istražiti da li i koliko oni ispunjavaju svoju informativnu, ali i edukacijsku i orijentacijsku funkciju, kad je riječ o EU temama.

U istraživanju su obuhvaćeni sadržaji četiri bosanskohercegovačka portala, i to: Bljeska, Dnevnog Avaza, Nezavisnih novina i Slobodne Bosne. Svi navedeni portali, prema dostupnim podacima Alexa.com, spadaju u top 15 portala u Bosni i Hercegovini, no glavni kriterij za izbor medija bila je nacionalna pripadnost publike ovih medija. Iako se na prvi pogled ovakav kriterij može učiniti neznanstvenim, potrebno je naglasiti da u BiH faktički nema medija koji su jednako praćeni među svim konstitutivnim narodima, pa su za potrebe istraživanja izabrani portali koji su veoma popularni među svakom pojedinačnom grupom konstitutivnih naroda. Ovakav izbor bio je neophodan da bi se dobio cjelovitiji uvid u način interpretacije različitih tema koje se tiču Evropske unije.

Portal Bljesak smješten je u zapadnom Mostaru koji naseljava većinsko hrvatsko stanovništvo. U cjeniku oglašavanja na Bljeskovoj stranici navedeno je da je ovaj portal najčitaniji medij na prostoru Hercegovine, te da je jedan od najčitanijih bosanskohercegovačkih news portala, koji bilježi stalni rast posjećenosti, te dnevno zabilježi i do 100 hiljada posjeta.⁶

Dnevni avaz je portal najčitanije bosanskohercegovačke dnevne novine i smješten je u Sarajevu, dok je portal Nezavisnih novina smješten u Banja Luci. Ove novine godinama su jedan od najutjecajnijih medija za srpsko stanovništvo u Bosni i Hercegovini.

Slobodna Bosna je, prema tom kriteriju, nešto drugačija od ostala tri medija i ovaj medij bismo mogli tretirati kao bosanskohercegovački medij koji nije nikada nije pretendovao da bude popularan među samo jednim od tri konsti-

⁶ Vidjeti: <http://www.bljesak.info/files/cjenik2016.pdf>

tutivna naroda. Nekada veoma popularni sedmični magazin, koji sada funkcioniše kao portal, nikada u javnosti nije percipiran kao nacionalni medij i bio je čitan u oba bosanskohercegovačka entiteta.⁷

U istraživanju su korištene metoda analize sadržaja i komparativna metoda. Studenti/ce završnih godina studija prvog i drugog ciklusa Fakulteta političkih nauka u Sarajevu, Odsjeka za komunikologiju prikupljali su kvantitativne podatke iz izabranih medija koji se tiču bosanskohercegovačkog evropskog puta, samog procesa evropeizacije i svih ostalih tema koje su na bilo koji način vezane za Evropsku uniju. Cilj istraživanja bio je utvrditi na koji način bosansko-hercegovački mediji izvještavaju o ovim temama, da li su pristrasni u izvještavanju, ko su glavni akteri u objavljenim sadržajima i na koji način je predstavljena EU u tim medijima. Dobiveni rezultati su upoređeni sa rezultatima istraživanja iz 2012. godine, pri čemu je glavni cilj bio utvrditi da li se nešto značajno promijenilo u izvještavanju o ovim temama.

Ključne varijable posmatrane tokom istraživanja su: veličina teksta, žanr, vrsta naslova, opremljenost, odnosno raznovrsnost sadržaja (njegova multimedijalnost), povod objavljivanja sadržaja, teme koje su zastupljene, subjekti, te autorstvo sadržaja, njegov vrijednosni odnos prema temi. Varijable su usaglašene po istim principima i za Bosnu i Hercegovinu i za Srbiju, odnosno za medije u obje zemlje. Ovaj relativno veliki broj kategorija bio je neophodan da bi se dobio cjeloviti uvid o načinu izvještavanja online medija o ovim temama iz obje države.

4. Diskusija i interpretacija rezultata

U periodu obuhvaćenom analizom (13.-19.6.2016. godine) u izabranim medijima je objavljeno ukupno 107 sadržaja koji se na direktan ili indirektan način tiču Evropske unije. U Bljesku i Nezavisnim novinama objavljena su po 32 sadržaja, Dnevnom avazu 30, dok je u Slobodnoj Bosni objavljeno ukupno trinaest takvih sadržaja. Ukoliko posmatramo ukupan broj objavljenih sadržaja za sve medije koji su izabrani za potrebe istraživanja, najviše ih je objavljeno 14.6. (25), dok je najmanje sadržaja objavljeno 18. juna, svega dva sadržaja i to po jedan u Nezavisnim novinama i Slobodnoj Bosni.

⁷ Novinarica Slobodne Bosne Suzana Mijatović je navela da nema preciznih podataka o čitanosti portala SB u RS-u, ali da je magazin Slobodna Bosna bio veoma čitan u RS-u kada je imao printano izdanje. „Bili smo prvi politički tjednik iz Federacije koji se počeo prodavati u Republici Srpskoj. Prije petnaestak godina bili smo najprodavaniji tjednik u RS, to je sigurno“ (intervju obavljen za potrebe ovog članka).

Čak 94 teksta su veliki tekstovi, dok nijedan od analiziranih tekstova nije bio kratak, odnosno sadržavao svega nekoliko rečenica. Međutim, čak 75% analiziranog sadržaja je objavljeno u formi jednog od informativnih žanrova, dok u ovom periodu nije objavljen niti jedan komentar, kolumna ili pismo čitatelja/čitateljke. Naslovi su informativni u 97 od ukupno 107 objavljenih tekstova, što iznosi 91% objavljenog sadržaja. Svi tekstovi su prosječno opremljeni, tako da je u 96% slučajeva uz tekst objavljena i fotografija. Samo jedan tekst sadrži i video zapis.

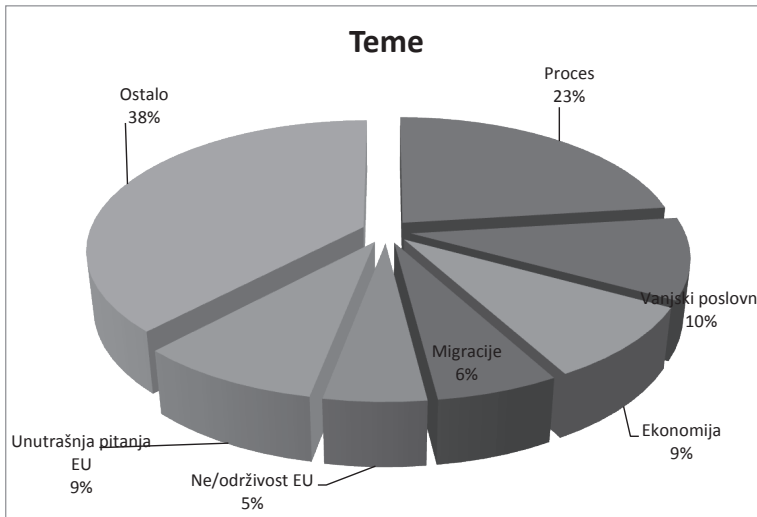
To nam ukazuje na to da teme koje se tiču Evropske unije nisu u fokusu interesovanja niti uposlenika ovih medija, ali po svemu sudeći ni čitateljstva, jer je povod za objavljivanje ovih sadržaja u 65% slučajeva aktuelni događaj, u 28% konferencija za novinare, dok je svega 7% tekstova inicirano od novinara/novinarke portala, odnosno sadržaj koji se odnosi na određena pitanja, koristi, poboljšanja i dodatne informacije koje bi građanima/kama BiH mogle biti korisne i zanimljive. Ovu tvrdnju argumentuje nam i činjenica da je izvor više od polovine objavljenih sadržaja (55%) neka od agencija ili agencije, a nijedan tekst nije potpisao neko od stručnjaka/inja za ovu oblast. Većina tekstova (41%) jesu vijesti čije je mjesto dešavanja Bosna i Hercegovina i tema Evrope, Evropske unije ili evropeizacije je u glavnom fokusu u 47% analiziranih sadržaja, dok je u 38% slučajeva u sporednom fokusu.

Iz ovih tekstova recipijenti uglavnom mogu saznati samo najosnovnije informacije o održanom sastanku, konferenciji za štampu, pročitati izjave učesnika/ca, ali ključne teme, kao npr. podaci šta takvi sastanci ili dešavanja konkretno znače za stanovništvo BiH ostaju izostavljene.

Tema najvećeg broja analiziranih tekstova (23%) jeste proširenje i proces priključivanja Evropskoj uniji, 10% sadržaja se odnose na spoljne poslove i bezbjednost, po 9% na ekonomiju i privredu i unutrašnja pitanja Evropske unije, 6% na izbjeglice i migrante iz drugih zemalja, 5% na (ne)održivost EU, dok su ostale teme kao: monetarna politika, ekologija i klimatske promjene, obrazovanje, kultura, nauka i mladi, poljoprivreda itd. sadržani u svega 1 do 3% sadržaja (grafikon 2).

Najčešći subjekti koji se pojavljuju u tekstovima jesu državni organi (29%), koji su i najčešći objekti u sadržajima (18%) uz Evropsku uniju uopće (također u 18% materijala). To nam ukazuje da se većina objavljenog sadržaja odnosi na političke sastanke, uslove koje BiH treba ispuniti u procesu priključenja Evropskoj uniji i prenesene izjave različitih političkih dužnosnika koje se često doimaju kao floskule iz kojih građanima mnogo toga ostaje nejasno.

Grafikon 2: Teme medijskog izvještavanja vezanog za EU integracije i BiH

Vrijednosni odnos subjekta prema Evropskoj uniji ili putu Bosne i Hercegovine ka EU je u najviše slučajeva neutralan (49%), kao i vrijednosni stav novinara/ke prema temi o kojoj piše (57% neutralan).

4.1. Portal Bljesak

U periodu obuhvaćenom analizom na Bljesku su objavljena 32 teksta, od čega je najviše objavljeno 14.6.2016. (10 tekstova), dok 18. juna nije objavljen niti jedan sadržaj. Od ukupnog broja sadržaja 31 je veliki i samo jedan je srednje dužine.

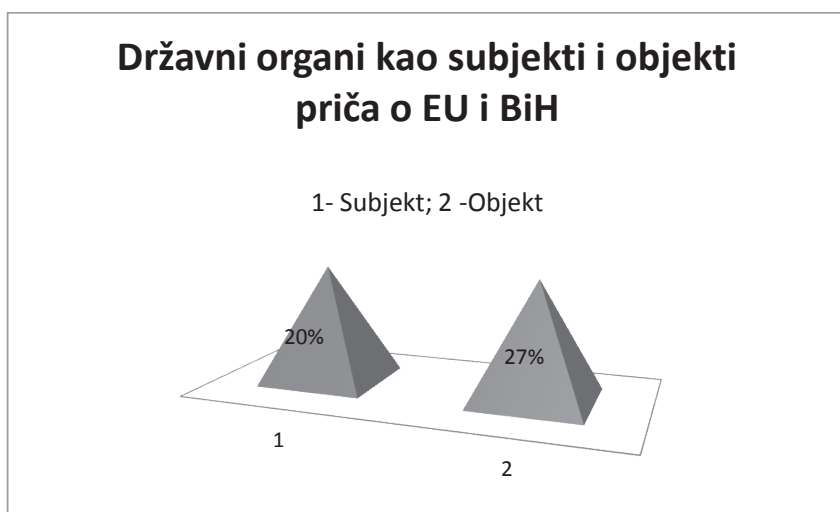
Većina naslova su informativnog sadržaja. Ono što je pohvalno i vrijedi istaći jeste da nijedan naslov nije senzacionalistički, već je u naslovima uglavnom sadržano najbitnije što je dogovoreno na sastancima, najbitniji rezultati istraživanja i sl.

U 14 tekstova povod je aktuelni događaj, u 15 je povod pseudodogađaj, dok su samo tri objavljena sadržaja medijski iniciran prilog. To nam ukazuje na to da teme koje se tiču Evropske unije, procesa priključenju EU, osim što nisu interesantne za čitateljstvo (na šta nam ukazuje broj dijeljenja i komentara ovakvih sadržaja), nisu u polju interesovanja ni za redakcije portala. Vjerovatno najvažniji faktor koji utječe na ovu odluku jeste tržišna orijentacija medija koji uglavnom preživljavaju od marketinga, te ih činjenica da su tekstovi o EU

slabo čitani i ne navodi da se bave analizama određenih političkih odluka, niti da angažuju stručnjake iz ove oblasti. Niti u jednom tekstu, autor nije neko od relevantnih stručnjaka/inja za ovu oblast.

Tema Evropske unije, EU ili evropeizacije je najprisutnija u materijalu ovog portala i to u 19% tekstova, dok se teme održivog razvoja, imigracija iz zemalja Zapadnog Balkana u EU, restitucije, ratnih zločina i zabave ne pojavljuju niti u jednom analiziranom tekstu, što su oblasti koje bi zasigurno bile zanimljivije čitateljstvu. Najčešći subjekat su državni organi (20%), koji su ujedno i najčešći objekat u analiziranom sadržaju (27%) (Grafikon 3).

Grafikon 3: Državni organi u „pričama“ o EU i BiH

U samo jednom tekstu, vrijednosni odnos subjekta prema pridruživanju EU je negativan u 14 tekstova je pozitivan, dok je u 17 neutralan. Vrijednosni stav novinara/ke prema temi je najčešće izbalansiran (81%).

Kao što je i navedeno, sadržaji su uglavnom informativni, bez pojašnjenja i interpretacija koje su potrebne u nekim slučajevima. Npr. u tekstu koji je objavljen 14. juna, a koji je zapravo prenesena agencijska vijest u kojoj je najavljen novi pokušaj usaglašavanja mehanizma koordinacije. Iako nije sva odgovornost na medijima, te se o mehanizmu koordinacije građani mogu informisati i iz drugih izvora, niti u jednoj rečenici nije kazano o tome, već su građani samo obaviješteni da se od sastanka „očekuje mnogo“ (Novi pokušaj usaglašavanja mehanizma koordinacije, *Bljesak*, 14.6.2016.).

Nakon sastanka objavljen je drugi tekst, u kojem su građani/ke opet ostali uskraćeni za bitne informacije. Navedena je izjava predsjednice Vlade RS Željke Cvijanović da je „dosta toga urađeno i ostalo je još nekoliko sitnica“, a kako autor navodi, Cvijanovićeva nije precizirala koje su to sitnice (Konferencija preko žice, *Bljesak*, 14.6.2016.). Iz ovakvog sadržaja, publika nije mogla dobiti kvalitetne informacije. Ostali su uskraćeni za detaljne informacije o tome šta je tačno urađeno i šta je potrebno učiniti, te koje su eventualne prepreke i kočnice koje se mogu dogoditi u procesu. Ono što je jasno jeste da je sastanak održan, ali ne i šta se tačno dešavalo na sastanku i koliki je doprinos dogovorenog za daljni proces pridruživanja BiH Evropskoj uniji.

Sličan primjer je i sa tekstom u kojem se navodi da Bosna i Hercegovina ima najlošiju ekonomiju u regionu, gdje je čitateljstvu već u naslovu jasno da je riječ o veoma ozbiljnoj temi. Međutim, u tekstu su navedeni samo neki od statističkih pokazatelja drugih zemalja, dok je standard Bosne i Hercegovine spomenut samo u posljednjoj rečenici (BiH – zemlja sa najlošijom ekonomijom u regionu, *Bljesak*, 17.6.2016.). Kada je riječ o ovakvim sadržajima, neophodno je konsultovati ekonomske stručnjake koji će ponuditi detaljniji uvid u ekonomsku situaciju u državi i pružiti dodatne informacije čitateljstvu kako je do takve situacije došlo i na koji način se takva situacija može popraviti.

Za veći dio tekstova, prosječan čitatelj/ka bi mogli reći da služi isključivo za popunjavanje medijskog prostora. Tako je npr. u izvještaju sa sesije članova Asocijacije neovisnih intelektualaca Kruga 99 navedeno da je Ustav BiH potrebno mijenjati i, osim kratkih izjava učesnika/ca, čitatelj/ka ne dobiva potpunu informaciju, pa se cijela vijest doima šturom i opterećenom floskulama. Osim što su prenesene kratke izjave, novinar/ka je mogao/la postaviti i dodatna pitanja da bi članak bio i potpuniji i jasniji za čitateljstvo (Ustav BiH bit će potrebno mijenjati, *Bljesak*, 19.6.2016.).

4.2. Portal Dnevni avaz

Na portalu Dnevnog avaza objavljeno je 30 tekstova, od čega 13 pripada informativnom žanru, dok je 17 tekstova analitičkog žanra. Tip naslova je u 87% sadržaja informativni, dok je prema tekstova prosječna: 97% sadržaja uz tekst sadrži i fotografiju, dok nijedan sadržaj nema video prilog, karikaturu i sl. Veliki dio sadržaja (70%) jesu prenesene agencijske vijesti, a vrijednosni stav novinara prema temi je u 50% sadržaja pozitivan i u isto toliko sadržaja neutralan. Sam podatak da najviše objavljenih sadržaja čine agencijske vijesti ukazuje nam na

to da skoro i nema uredničke ili medijske inicijative da se ovim temama posveti više pažnje.

Vrijednosni odnos subjekta prema priključivanju Evropskoj uniji je najčešće pozitivan (63%). Najčešća tema je proces pridruživanja EU (43%), najčešći subjekat su državni organi (28%), a najčešći objekat Evropska unija uopće. Tema Evrope, Evropske unije i evropeizacije je u glavnom fokusu u 77% slučajeva.

Većina vijesti i terminologija su protokolarni i ne nude detaljnije informacije. U 50% sadržaja tema je aktuelni događaj, dok 40% čine pseudodogađaji. Evidentan je manjak članaka koji se direktno tiču građana/ki kao i prednosti koje bi oni lično imali od ulaska u Evropsku uniju.

Slično kao i sa tekstovima objavljenim na Bljesku, tekstovi objavljeni na portalu Dnevnog avaza ostavljaju građanima/kama brojne nedoumice. U jednom od tekstova se navodi da se član Predsjedništva BiH Mladen Ivanić sastao sa komesarom EU za politiku susjedstva i pregovore o proširenju Johannesom Hahnom koji je naveo da je optimista da će BiH dobiti pozitivan evropski odgovor ukoliko se usvoji mehanizam koordinacije (Ukoliko bude usvojen mehanizam koordinacije, BiH može dobiti pozitivan evropski odgovor, *Dnevni avaz*, 16.6.2016.). Osim prenesene izjave, tekst ne nudi nikakve dodatne informacije.

4.3. Portal Nezavisne novine

U Nezavisnim novinama objavljena su 32 teksta i svi naslovi su informativni, a 84% sadržaja su informativnog žanra. Svi tekstovi su opremljeni fotografijom. Čak 75% sadržaja su agencijske vijesti, što ukazuje na nezainteresovanost novinara/ki za ove teme koje su uglavnom protokolarnе, samo jedan objavljeni tekst je iniciran iz ovog medija. Vijesti su u 38% slučajeva iz Bosne i Hercegovine. Tema Evropske unije ili Evrope je u sporednom fokusu u 59% sadržaja, a najčešća tema je ekonomija i privreda (18%).

Vrijednosni stav novinara/ke prema procesu priključenja Evropskoj uniji i temama koje se odnose na EU je u svim objavljenim sadržajima neutralan. Većina sadržaja su protokolarnе vijesti sa sastanaka, izjave političkih zvaničnika ili kratke informacije o događanjima u svijetu bez daljnih analiza. Objavljen je i kratki intervju sa ministrom inostranih poslova Sebastijanom Kurcom, u kojem su postavljena uopštena pitanja o mehanizmu koordinacije, problemima sa popisom stanovništva i problemima sa bosanskohercegovačkim Ustavom (Sebastijan Kurc: Ako BiH ne požuri, izgubiće i ovu godinu, *Nezavisne novine*, 16.6.2016.). Iako je novinar imao priliku sastati se sa austrijskim ministrom,

očito nije dobro iskoristio šansu. Pitanja koja su postavljena ne doimaju se atraktivnim, čime opet čitateljstvu nisu ponuđena dodatna pojašnjenja.

4.4. Portal Slobodna Bosna

Slobodna Bosna objavila je ukupno 13 tekstova, od čega je većina žanrovski informativna (12 tekstova). Tema Evropske unije je u 7 tekstova u sporednom fokusu, subjekt su u 38% tekstova državni organi, dok su najčešći objekti: Međunarodna zajednica (20%), Evropska unija uopće (20%) i državni organi drugih zemalja Zapadnog Balkana /20%).

Nijedan od objavljenih tekstova nije potpisan inicijalima ili imenom i prezimenom novinara/ke. Vrijednosni odnos subjekta prema temi je najčešće neutralan (devet tekstova), kao i vrijednosni stav novinara prema temi (85%). Povod za objavu teksta je uglavnom aktuelni događaj (77%), a lokacija teme je u 31% sadržaja Bosna i Hercegovina i u isto toliko procenata neka od članica EU (Velika Britanija, Italija).

U analiziranim sadržajima nema nijednog intervjua, stručnog mišljenja i analize, već se većina sadržaja sastoji od agencijskih vijesti (31%) ili nije naznačeno ime novina/ke (38%).

5. Zaključna razmatranja

Treba napomenuti da je ovo treće istraživanje o načinu na koji mediji u Bosni i Hercegovini izvještavaju o evropskim integracijama, koje je rađeno u Bosni i Hercegovini u proteklih pet godina. Rezultati istraživanja izvještavanja bosanskohercegovačkih medija o evropskom putu Bosne i Hercegovine iz 2012. godine pokazali su da su tada mediji imali vrlo površan pristup, te da su se tzv. evropske teme uglavnom tretirale samo u slučaju ili protokolarnih posjeta evropskih zvaničnika ili u slučaju različitih izvještaja i sesija i to veoma šturo. Tada je zaključeno da Bosna i Hercegovina nije prisutna u Evropskoj uniji, a EU nije prisutna u bosanskohercegovačkim medijima.

Istraživanje s početka 2016. godine također je rezultiralo sličnim zaključcima. Evropske integracije još uvijek su nevidljive u medijima u Bosni i Hercegovini, i dalje se izvještava prigodničarski, zasnovano samo na fotografiji, bez diskusije, dublje analize ili bilo kakvih detaljnijih istraživanja.

I ovo istraživanje pokazalo je vrlo slične trendove i manir izvještavanja, u ovom slučaju online medija, o EU integracijama u Bosni i Hercegovini. Uglav-

nom je riječ o tekstualnim sadržajima opremljenim tek fotografijama ili (vrlo rijetko) nekim audio ili video materijalom (dakle, multimedijalni potencijal news portala nije iskorišten). Riječ je o vrijednosno neutralnim sadržajima, ali napisanim nekim, najčešće protokolarnim ili birokratskim povodom (agendu, dakle, i dalje kreiraju politički akteri, a online mediji je tek slijede). Reduciran je broj izvora koji se koriste pri dolaženju do informacija, izostaju stručna mišljenja, analize i interpretacije, što ukazuje na zaključak da online mediji propuštaju ispuniti svoju orijentacijsku i edukacijsku funkciju kad je riječ o izvještavanju o EU temama, te se uglavnom zadržavaju na informativnoj.

Ukoliko bismo usporedili navedena istraživanja prema nekoliko ključnih varijabli (veličina teksta, žanr, raznovrsnost samog sadržaja, povod objavljivanja sadržaja, vrijednosni odnos prema temi, te koliko je riječ o analitičkim i interpretativnim tekstovima), veće razlike u četiri godine ne bi bile primjećene (Tabela 4).

Varijable	2012.	2016. (početak)	2016. (sredina)
Veličina teksta	Srednji	Srednji	Srednji
Dominantni žanr	Vijesti i izvještaji	Vijesti i izvještaji	Vijesti i izvještaji
Raznovrsnost sadržaja	Ne	Ne	Ne
Povod	Prigodničarski/ protokolarni	Prigodničarski/ protokolarni	Prigodničarski/ protokolarni
Vrijednosni odnos	Neutralan	Neutralan	Pozitivan/neutralan
Analiza i interpretacija	Veoma malo prisutna	Veoma malo prisutna	Veoma malo prisutna

*Tabela 4: Komparacija rezultata do sada provedenih istraživanja
o bh. medijima i EU integracijama*

U konačnici, mogli bismo reći da sva tri istraživanja ukazuju na potrebu smislenijeg, inovativnijeg i analitičnijeg pristupa EU integracijama od strane bosanskohercegovačkih medija. Smisleniji istraživački pristup i ozbiljnije analize svakako su ono što nedostaje bosanskohercegovačkim medijima prilikom izvještavanja o evropskim integracijama i procesu pridruživanja BiH Evropskoj Uniji. To izvještavanje trebalo bi biti više usmjereno obaviještavanju građana o suštini reformi koje su preduvjet procesa pristupanja EU i ka objašnjavanju građanima kako će se te reforme odraziti na njihov život. Pomjeranje fokusa sa protokolarnih i formalnih aktivnosti državnih organa na suštinske procese važne za građane prvi je i najvažniji zadatak u promjeni pristupa bosanskohercegovačkih medija EU integracijama.

Literatura

- Brunwasser M., Turčilo L. & Marko D. (2016). Assessment of the Media Sector in Bosnia-Herzegovina. Posjećeno 20.09.2016. URL: http://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PA00M8ZB.pdf.
- Gleissner, M. & De Vreese, C. H. (2005). News about the EU Constitution: Journalistic Challenges and Media Portrayal of the European Union Constitution. *Journalism*, 6(2): 221–242.
- Hodžić, S. (2016). *State Media Financial Relations in BiH: Increasingly Dependent and Disciplined Media u Media Integrity Matters: Reclaiming Public Service Value in Media and Journalism*. Ljubljana: Peace Institute.
- Izvještaj o napretku Bosne i Hercegovine u 2013. (2013). Brisel: Evropska komisija. Posjećeno: 29.09.2016. URL: http://komorabih.ba/wp-content/uploads/2013/11/izvjestaj_napredak.pdf.
- Jochen P. & de Vreese, C. H. (2004). In Search of Europe: A Cross-National Comparative Study of the European Union in the National Television News. *The International Journal of Press/Politics*, 9(4): 3–24.
- Marko, D. (2012). *The Role of Professional Journalist Associations in Generating Professionalism and Accountability of the Media in BiH*. Sarajevo: Open Society Fund.
- Mareko Index Bosnia* (2016a). Posjećeno: 1.10.2016. URL: <http://www.tns-mib.ba>.
- Mareko Index Bosnia* (2016b). Posjećeno: 29.09.2016. URL: <http://tns-mib.ba/wp-content/uploads/TNS-Istrazivanje-u-BIH.pdf>.
- Turčilo, L. (2011). *Zaradi pa vladaj: Politika–mediji–biznis u globalnom društvu i u BiH*. Sarajevo: Vlastita naklada.
- Turčilo, L. & Buljubašić, B. (2016). *Nevidljiva Evropa: Medijska slika evropskih integracija u Bosni i Hercegovini*. Sarajevo: Heinrich Boll Stiftung BiH.
- Udovičić, R., Turčilo, L. & Kužel, R. (2014). *Ocjena političkih različitosti u medijskom izvještavanju tokom Opštih izbora 2014 u Bosni i Hercegovini – Završni izvještaj*. Sarajevo: Media Plan Institut. Posjećeno: 1.10.2016. URL: <http://www.mediaplan.ba/docs/FinalReportBA.pdf>.
- Valić Nedeljković, D. & Kleut, J. (eds). *Evropa ovdje i tamo: analiza diskursa o evropeizaciji u medijima Zapadnog Balkana*. Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Voćkić Avdagić, J. (2002). *Suvremene komunikacije nelsigurna igra svijeta*. Sarajevo: FPN.

Lejla Turčilo

University of Sarajevo, Faculty of Political Sciences,
Bosnia and Herzegovina

Belma Buljubašić

University of Sarajevo, Faculty of Political Sciences,
Bosnia and Herzegovina

**EUROPE OUT OF FOCUS:
MEDIA REPORTING ON EU INTEGRATIONS IN
ONLINE MEDIA IN BOSNIA-HERZEGOVINA**

***Abstract:** This article analyses ways in which media in Bosnia-Herzegovina report on EU integrations, as one of key processes that are happening in B&H at the moment. Country makes quite slow progress towards the EU and media, as a consequence of that, do not show huge interest for reporting about integration process, mainly reporting superficially, in a burraucratic manner and without deeper analysis. This does not enable citizens to better understand benefits from the EU integrations and does not increase interest nor support of citizens to integrations. Based on the results of this research, authors conclude that public interest and orientation function of media are not key in media reporting on EU and Bosnia-Herzegovina.*

***Keywords:** media, EU, EU integration, online, Bosnia and Herzegovina*